

Nr 863

Av herr Nyberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

(Lika lydande med motion nr 705 i Första kammaren)

I 20 år gällde lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. Byggnadsregleringen infördes 1943 och avskaffades först i fjol. Säsongutjämning för byggnadsindustriens arbetskraft avses nu ske genom frivillig lokal samverkan mellan arbetsmarknadsparterna och arbetsmarknadsmyndigheterna. Om de i frivillig ordning vidtagna åtgärderna ej visar sig effektiva, har Kungl. Maj:t enligt lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete möjlighet att, för område där jämn sysselsättning inte råder under året, förordna att byggnadsarbete ej får igångsättas utan tillstånd.

Till denna lag har nu i proposition nr 95 föreslagits ett tillägg innebärande att igångsättningstillstånd skall krävas för från allmän synpunkt mindre angelägna byggnadsarbeten, då allvarlig brist på byggarbetskraft råder inom visst område. Departementschefen anser det inte rimligt att knappheten på arbetskraft skall tvinga mycket angelägna allmänna byggnadsprojekt att uppskjutas medan mindre angelägna projekt får ta resurserna i anspråk. »Legala möjligheter måste därför skapas att tidsförskjuta igångsättningen även av enskilda byggnadsprojekt.»

Det framgår av propositionen att bostadsbyggandet ur allmän synpunkt ges hög prioritet. Vi instämmer självfallet i att ett högt och jämnt bostadsbyggande är av högsta angelägenhetsordning. Folkpartiet har kraftigt engagerat sig i kampen mot bostadsbrist och trångboddhet. Att analysera bakgrunden till bostadssituationen är svårt. Det kan dock konstateras att bristen på arbetskraft inte är ensamt verkande faktor. Den kan för övrigt med större framgång angripas med andra medel än den nu föreslagna lagändringen. I en partimotion till årets vårriksdag pekar folkpartiet bl. a. på att bostadsbyggandet i alltför stor utsträckning fungerar som verktyg för konjunkturpolitiken och utifrån denna bestämda arbetsmarknadspolitiska åtgärder. En besvärande flaskhals för bostadsproduktionen utgör planeringssidan. Flera remissorgan har också krävt en effektiviserad byggnadsplanering. Under den senaste tiden har läget på kreditmarknaden verkat

allvarligt återhållande. Möjligheterna att få byggnadskreditiv är nu begränsade.

Den föreslagna lagregleringen innebär en återgång till en fysisk reglering av byggnadsverksamheten, och som sådan lider den av detaljregleringens alla brister. Vi är av den bestämda övertygelsen, att det i princip är olyckligt att låta samhället genom selektiva åtgärder avgöra resursernas fördelning. En viss återhållsamhet, när det gäller att värdera fysiska regleringar, visar också departementschefen. Han menar dock, att det med hänsyn till knappheten på arbetskraft är nödvändigt att temporärt tillgripa en detaljreglering. Det skall här blott tillfogas att temporära regleringar har en ovana att överleva sig själva och bli beständiga.

Regleringen avses enligt propositionen utformas så, att Kungl. Maj:t vid allvarlig brist på byggarbetskraft inom visst område förordnar om tillståndstvång för ur allmän synpunkt mindre angelägna byggnadsarbeten inom området. Kretsen av byggnader, vilka ej får börja byggas utan tillstånd, fastställs av Kungl. Maj:t. Prövningen av ansökningar om igångsättningstillstånd utförs sedan av arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av länsarbetsnämnden. Denna bedömning, menar departementschefen, bör »prövas från fall till fall och med hänsynstagande till de lokala förhållandena». Här bör inskjutas att arbetsmarknadsstyrelsen förutsätter att Kungl. Maj:t skall ange vilka slag av projekt som är att anse som mindre angelägna från allmän synpunkt. Departementschefen önskar däremot, att de byggnader för vilka tillståndstvång föreskrivs skall bedömas helt skönsmässigt av arbetsmarknadsmyndigheterna. Om avgöranden av ansökningar om tillstånd skall ske utan centralt angivna normer, gör det naturligtvis ytterst svårt för sökanden att kunna förutse utslaget. Denna ovisshet försvårar en långsiktig planering för byggnadsföretagen och ger därigenom en ekonomiskt icke önskvärd effekt. Svårigheterna att förutse i vilken riktning en ansökan kommer att avgöras leder också till rättsosäkerhet. På samma sätt är det med överprövningsrätten, som ju i sig är ett värn om rättssäkerheten. Då inga normer finns att tillgå, kan en sökande ej avgöra om det är motiverat att besvara sig.

Man efterlyser i propositionen en seriös bedömning av vilken verkan den föreslagna regleringen kan tänkas få i olika fall. Ju fler byggnadsföretag som förvägras igångsättningstillstånd dess större är regleringens verkan, d. v. s. dess större blir antalet byggnadsarbetare som kommer att friställas. Då propositionen inte ger någon ledning i fråga om vilka typer av byggnader som skall kunna förvägras tillstånd är en bedömning vanskelig. Även departementschefen synes medveten om att regleringen inte kan »få annat än en marginell effekt». Om inte Kungl. Maj:t har för avsikt att göra sektorn för icke prioriterade objekt vid — genom att t. ex. låta den innefatta fritidsbebyggelsen — är regleringens effekt så obetydlig, att den inte på ett verkningfullt sätt kan bidra till att täcka behovet av byggnadsarbetare. Det

bör här tillfogas, att de ovan exemplifierade byggnadstyperna ur allmän synpunkt kan anses som angelägna.

I den nu föreliggande situationen kan det ur allmän synpunkt vara fördelaktigt, om befintliga resurser på byggnadsfronten kan koncentreras på bostadsproduktionen, industrien och andra ur social synpunkt viktiga objekt medan särskilt lyxbetonade eller eljest mindre angelägna ändamål får anstå. En individuell angelägenhetsbedömning av det slag som föreslås i propositionen kan emellertid lätt drabba även angelägna ändamål med förseningar och fördringar och leder till att resurserna icke effektivt utnyttjas. En prioritering bör därför åstadkommas endast genom generellt verkande medel, t. ex. på finansieringssidan.

I stället för att med hjälp av en icke effektiv fysisk reglering söka skapa balans mellan tillgång och efterfrågan på byggnadsarbetare bör en hård och medveten aktion sättas in för att förbättra tillgången på utbildade arbetare. Denna uppfattning delas också av många remissorgan. De remissorgan, som inte helt avvisar regleringen verkar, med Svenska byggnadsarbetareförbundet som tydligt undantag, i stort reserverade gentemot förslaget.

Vi vill i detta sammanhang hänvisa till den motion i bostadsfrågan, som väckts från folkpartiets sida vid början av årets riksdag (I: 520 och II: 632). Här framhålles, att man, när det gäller att öka byggnadsindustriens produktionstakt måste stimulera en fortsatt rationaliseringsverksamhet och en ökad rekrytering av arbetskraft. Förutsättningar för en höjd byggnadsproduktion är en långsiktig projektering och planering samt att inte hinder läggs i vägen för projekt som inlagts i produktionsplaneringen. Ett genomförande av den föreslagna regleringen skulle sålunda försvåra rationaliseringen inom byggnadsindustrien.

I motionerna pekas på att utbildningen av ungdomar till byggnadsarbetare är under utbyggnad. Däremot saknas former för omskolning till byggnadsarbetare av friställd arbetskraft. I motionen finns konkret utformade förslag till omskolningskurser. Statsrådet Johansson har i en debatt i anledning av en interpellation angående omskolningsverksamheten visat sig medveten om behovet av »en betydande utökning av vuxenutbildningen». Interpellanten betonade det hinder för omskolnings- och fortbildningskurser för vuxna, som de villkor utgör vilka ställs på dem som vill delta. Dessa villkor, som innebär att vederbörande skall dels ha fyllt 25 år, dels ha arbetat som grovarbetare inom byggnadsbranschen fyra—fem år, strider mot inom andra yrken tillämpade rekryteringsnormer, nämligen den att anlag och förutsättning skall vara utslagsgivande för urvalet. Kunde dessa normer liberaliseras, skulle en vidgad omskolningsverksamhet kunna vidtaga och därigenom tillgången på byggnadsarbetare öka. Kraftfulla åtgärder på utbildningssidan i syfte att åstadkomma balans mellan utbud och efterfrågan på byggnadsarbetare är ur alla relevanta synpunkter att föredra framför en fysisk reglering.

Enligt vår mening föreligger sålunda icke tillräckligt starka skäl för den komplettering av lagen om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete som föreslagits i propositionen. Däremot vill vi starkt understryka vikten av att förberedelserna för övergång till en på frivillig samverkan grundad säsongutjämning inom byggnadsindustrien fortsätter. De bedömningar som ledde fram till 1961 års beslut om upphävande av 1943 års lag äger enligt vår mening fortfarande giltighet.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen med understrykande av vikten av ökad rekrytering av arbetskraft till byggnadsbranschen med särskilt sikte på bostadsbyggandets behov måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 95 angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 31 maj 1963 om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Stockholm den 3 april 1964

Olaus Nyberg

Mac P. Hamrin

Erik Tobé

Axel Gustafsson

Olle Westberg

M. Berglund

Augustinus Keijer

Nr 864

Av herrar Elmwall och Persson i Heden, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående inrättande av kreditinstitut för lantbruksnäringarna, m. m.

(Lika lydande med motion nr 707 i Första kammaren)

Stockholm den 3 april 1964

Emil Elmwall

Arne Persson

i Heden